

EL BISBE TORRAS I BAGES I ELS CATALANS

PERE MAS I PERERA

Buenos Aires

Justificació

El 6 d'abril de 1977 moria a Buenos Aires Pere Mas i Perera, figura senyera de la cultura penedesenca. Amb motiu de complir-se enguany el cinquè aniversari del seu traspàs l'Institut d'Estudis Penedesencs li vol retre públic i significatiu homenatge amb l'edició d'aquest estudi, publicat el 1966 a la revista catalana de Buenos Aires, «Ressorgiment».

*Mas i Perera va néixer a Vilafranca l'any 1911, fill d'un altre il·lustre penedesenc, en Claudi Mas i Jornet, escriptor i estudiós vilafranquí i sitgetà. Mas continuà el camí del seu pare, dirigí la **Gasetta de Vilafranca**, en la qual van col·laborar les més il·lustres signatures penedesenques. Entre els seus estudis més significatius no podem deixar d'esmentar el llibre **Vilafranca del Penedès** (Barcelona 1932), i **Perspectiva històrica de Vilafranca** (Vilafranca 1935). Però potser la seva veritable figura d'estudiós co-*

marcal la troben en la tasca que va dur a terme com a cap de la publicació esmentada. El Museu de Vilafranca li va editar el volum **Pro Penedès** (Vilafranca 1969) en el qual es recullen els editorials de la **Gasete de Vilafranca** que va publicar el 1926, a més d'un interessant i esclaridor treball, **Etimologia i grafia del terme Penedès**, on va fixar de manera contundent, mitjançant un documentadíssim estudi, el topònim de la nostra comarca.

Els esdeveniments històrics el van portar a la Conselleria de Finances de la Generalitat de Catalunya que encapçalava Josep Tarradellas i, amb la desfeta del 1939, cap a l'exili a terres sudamericanes d'on ja no tornà més. Però la llunyania física no li va fer oblidar el seu camí, ans al contrari, a Buenos Aires va adquirir la veritable dimensió de penedesenc universal i mestre indiscutible. Al llarg de quasi quaranta anys hi seguí treballant i recordant amb enyorança la seva terra, l'estudi que avui donem a conèixer n'és un excel·lent exemple.

A les pàgines que segueixen hi trobareu una evocació del Bisbe Torras des de les seves arrels familiars, en les que s'hi entroncava l'Alt i el Baix Penedès. Mas i Perera cerca els trets biogràfics que donaren sentit a l'obra i marcaren el paper històric de l'il·lustre bisbe, i també una referència ben sentida a l'arbocenc Dom Aureli M. Escarré. Darrera l'estudi de la concepció que del catalanisme en tenia Torras i Bages, hi ha una demostració prou clara, s'hi reflecteix la imatge de Pere Mas i Perera, una personalitat que, a voltes, quedà inconnexa, poc compresa o deformada per consideracions diverses sobre els difícils moments de la guerra civil i els molts anys de llunyania a l'exili.

Amb aquesta edició l'Institut d'Estudis Penedesencs vol contribuir a la recuperació d'aquesta veritable imatge d'una personalitat que cal homenatjar, perquè la seva tasca i l'obra que ens ha deixat és un dels puntals bàsics dels moderns estudis sobre la gran comarca penedesenca.

EL BISBE TORRAS I BAGES I ELS CATALANS

Enguany s'acompleixen cinquanta anys de la mort d'aquell penedesenc egregi que fou el doctor Josep Torras i Bages, bisbe de Vic del 1899 fins al 1916.

Vull evocar la figura ferrenya i guiadora, exemplarment catalaníssima del bisbe Torras i Bages, en tant que vilafranquí, que penedesenc i que català que sóc, perquè la vinculació amical que tingué amb el meu pare i el record que jo en servo, de quan era noi, em mouen a no passar per alt aquest cinquantenari de la seva mort i a aprofitar-lo per parlar dels serveis que prestà al catalanisme.

Josep Torras i Bages nasqué el 12 de setembre de 1846 a les Cabanyes, a tres quilòmetres de Vilafranca del Penedès, al si d'una família d'hisendats, en la qual s'havien entroncat el Baix i l'Alt Penedès, raó per la qual ell resultà ésser propietari de finques rústiques i urbanes en els dos sectors de la meua comarca (les Cabanyes, Olérdola, Vilafranca, Santa Oliva, Banyeres i el

Montmell). D'ací que el bisbe de Barcelona doctor Català pogués dir de mossèn Torras, tot just ordenat: «—És el capellà més ric, més savi i més sant del meu bisbat».

Per als catalans conscients, la figura d'aquell gran bisbe representa tal com destaca Rovira i Virgili, la incorporació de les doctrines catòlico-tradicionalistes al camp vast i bigarrat del catalanisme.

Vista a contrallum, és a dir: jutjada avui en dia tot mirant cap a l'època en què fou desplegada, la seva proficua acció episcopal palesa que el doctor Torras i Bages, malgrat la seva adustesa externa i la seva posa solemne, en ésser fet bisbe no esdevingué pas un funcionari de l'Estat espanyol ni un agent de la cúria del Vaticà: conceptuà que les seves funcions l'obligaven a estar compenetrat i identificat amb el poble que era el seu ramat. Per aquesta raó, més que no pas homilies, escriví nombroses cartes pastorals, d'abast territorial català, en què es feia ressò del pensament pontifici, a fi que el seu guiatge espiritual i moral resultés més eficient, adés sobre temes d'actualitat (les lluites socials, el laïcisme, la Setmana Tràgica, l'anarquisme, la guerra europea...), adés sobre aspectes de la doctrina de l'Església; reflectien talment la vida catalana d'aquella època, que Miguel de Unamuno li demanà de trametre-li les pastorals, a fi de conèixer millor Catalunya i el seu esperit religiós; d'ací que fossin llegides i comentades pertot. Fidel al seu temps, al seu país i a la nostra tradició, emprà gairebé sempre l'idioma català en els seus escrits (les dues terceres parts de la seva obra foren redactades en la nostra parla), perquè tothora compartí el sentiment de pàtria de la seva gent, tan viu aleshores a casa nostra; així es cregué i més intimament lligat al nostre poble. Remarquen els seus biògrafs que el seu amor a la terra catalana fou tal que, per no separar-se'n, refusà els arquebisbats de Burgos i de València que li foren oferts. No és gens estrany, per tant, que, sorgit que era de rel pagesa, fos un català íntegre. No debades, en ingressar a l'Acadèmia de Bones Lletres (1899), declarava que «la llengua de casa ningú, fora de Déu, no la pot fer callar, perquè no és pas una institució de dret civil, ni un dret que provingui de la política, sinó cosa anterior a ells, més permanent que no pas ells, el qual forma part integrant

de la nostra naturalesa social fins i tot del nostre ésser personal». Per a ell, entre el pensament i la forma de la seva expressió —la llengua—, hi ha una relació tan íntima com entre el motlle i allò que és emmotllat, perquè, treta la religió, és el vincle social que estreny més fort.

Col·laborà a «La Veu de Montserrat», periòdic fundat pel seu caríssim amic mossèn Jaume Collell; en «Les Quatre Barres», de Vilafranca, que fou el primer de Catalunya que es digué nacionalista, i en el qual també escriví, de jove, aquell altre gran bisbe vilafranquí que fou el doctor Josep Morgades i Gili, i en el diari de Barcelona «La Veu de Catalunya».

Entre els seus treballs sobre temes importants per al catalanisme, cal recordar: a) l'opuscle «L'Església i el Regionalisme» (1887), aplec d'uns articles seus, molt notables, en què sosté que el clergat ha de refer la nostra comunitat natural, i que tendia a fer desentendre els sacerdots catalans del moviment integrista Ramon Nosedal —encaminat a forjar la unitat catòlica al si de l'Estat espanyol—, tot oferint-los un camp d'acció positiva on vessar llur energies: el patriòtic. b) «La tradició catalana» (1892), en què l'autor propugna la valor ètica del catalanisme i afirma que el redreçament de Catalunya ha d'ésser fonamentat en els caràcters, i en les virtuts, i en l'esperit de la nostra nissaga: és la seva obra cabdal, una fita en la literatura política catalana. c) «Consideracions sociològiques sobre el regionalisme» (1893), que és un assaig sobre la manera d'aplicar la vella herència històrica en la nova etapa del catalanisme, i que és dedicat a la joventut del Principat. d) «La força de la poesia» (1899), que és el títol que donà al seu pensament, en tant que president dels Jocs Florals de Barcelona d'aquell any.

Per cert que, abans del dia de la festa (8 de maig), rumors procedents de Madrid asseguraven que el discurs presidencial del doctor Torras i Bages vindria a ésser una mena de programa del separatisme català. El seu prestigi no tan sols l'havia dut a presidir els Jocs Florals d'aquell any, sinó, també, ensems, a ésser proposat pel ministre Duran i Bas al govern de Madrid com a candidat molt ferm a ocupar la Seu vigatana. Però, la nova segons la qual

li pertocava de presidir la gaia festa catalana alarmà tant a Duran i Bas com al nunci papal, i un i altre li escriviren tot seguit perquè suprimís del seu parlament tot allò que hi hagués de sentit secessionista o insurgent. Com que, en rebre aquestes dues cartes, el discurs ja havia estat imprimit, el doctor Torras i Bages, del tot tranquil, els contestà tot exposant-los els fets, i els digué que ja no hi havia res a fer, i que, si algun dels paràgrafs desplaïa al govern, ell podia retirar la seva candidatura.

Malgrat l'avalot que promogué al Congrés espanyol de diputats el diputat anticatalà Francisco Romero Robledo, a propòsit del parlament del doctor Torras i Bages, tot acursant obertament de separatistes aquells dos grans penedesencs que foren els bisbes Morgades, de Barcelona i Torras i Bages, de Vic, la dissertació sobre la força de la poesia no tingué conseqüències adverses per a aquell clergue catalanista.

El seu realisme polític no li deixà perdre mai de vista «l'estrella polar dels fets que nien en el pensament i en la vida», recalçà Elías de Tejada; d'ací que el pragmatisme que admirava tant en el seu poble no l'abandonés mai; al contrari, constituí el moll de l'os del seu catalanisme, de què és testimoni la seva obra magna: «La tradició catalana».

Segons Vicens i Vives, aquesta obra és molt desigual en les seves dues parts, tot i haver estat d'una eficàcia extraordinària en la difusió del moviment regionalista. La primera part peca de manca de sistematització, i Rovira i Virgili la conceptua inferior a la segona. En canvi, en aquesta, el doctor Torras i Bages posà de relleu el caràcter nacional de Catalunya i destacà que el pensament religiós dels catalans, si vol ésser tradicional i esdevenir substancialment el mateix d'abans, cal que sigui penetrat tothora pel nostre ideal patriòtic. No debades l'autor es proposà d'observar i de contemplar silenciosament la faç de Catalunya per especificar-ne bé el seu tipus, a fi que ningú pretengués de deformar-lo, i l'objecte final seu era «la demostració de l'existència d'un regionalisme català, amb raó suficient de vida».

Aquell pensament nacional català i aquell caràcter peculiar que, tot travessant els segles, van desplegant els pobles, de què

parlava el vilafranquí Xavier Llorens i Barba, en la seva oració inaugural del curs universitari 1854-1855 —«Del desplegament del pensament filosòfic» (1)—, és definit amplament pel doctor Torras i Bages. Fou així com donà al catalanisme del seu temps un fonament racional, en el moment precís que la nostra causa més el necessitava, remarca Mas i Jornet. En plantejar el sentit i el valor de la tradició com a principi metafísic de la Història de la Cultura, descobrí la línia recta que uneix les aspiracions dels catalans del seu temps amb els de la Catalunya pretèrita, els fonaments de la tradició. Per a ell, «el pensament d'una nació és allò que la caracteritza i la retrata, i el fet de conèixer el pensament d'un poble ens en dóna una notícia més certa que no pas la història de les seves guerres i de les seves empreses heroïques. El pensament nacional ve a ésser la substància; tota la resta són accidents externs que en depenen, i que varien segons les circumstàncies». Considera que «l'esperit nacional és l'element revivificador que uneix entre ells el conjunt d'institucions i de persones que formen la nació», i entén que rebutjar l'existència d'aquest esperit nacional és tant com vilipèndiar la nació i destruir la història, la literatura i la filosofia d'un poble, i fins i tot la seva legislació. I diu: «si de totes les nacions cal parlar així, molt més tractant-se de la catalana».

El nostre esperit nacional batega en tota aquella obra, perquè dóna ressonància als mots bíblics que li serveixen de lema: «Penseu en la pedrera d'on haveu estat tallats», assenyala Rovira i Virgili. D'ací que encapçalés la seva obra tot dient que era «un *breviari* del culte a la pàtria-terra; però, de cap manera, un *breviari* del culte d'Espanya».

Tot i que, tot llegint-ne les pàgines, puguem adonar-nos, tal com remarca el propi Rovira, que el sentit català de l'autor no havia arribat a la plenitud, és ben evident que «La tradició catalana» tingué una eficàcia extraordinària en la difusió del catalanisme, per tal com és efecte de l'impacte de les idees de Jaume Balmes en el sí del catolicisme català, i tendeix a donar a l'Església i als creients catalans una raó per romandre fidels a l'esperit de la terra natal. «Catalunya i l'Església —diu el pròleg— són dues coses en el passat de la nostra terra que és impossible de destriar,

són dos ingredients que lligaren tan bé fins a formar la pàtria; si algú volgués renegar de l'Església, no dubti pas que ensems hauria de renegar de la Pàtria».

En refondre en una sola matèria la tradició catòlica i la nacional de Catalunya, el doctor Torras i Bages integrà el pensament religiós dels catalans al conjunt de la nostra ànima nacional, per tal com «La tradició catalana» no transforma ni fa retrocedir el catalanisme, ans bé l'acreix per efecte de l'addició d'un altre sector espiritual, posa de relleu Rovira i Virgili.

El doctor Torras i Bages propugnava un catalanisme ètic, el qual hauria hagut de reflectir-se en la restauració i l'imperi dels valors cristians en la vida familiar, en la pública i en la política. Tanmateix, tot i que insisteix en aquests extrems en el capítol on descriu la purificació de la política per mitjà del regionalisme, no acabà de perfilar una doctrina que hauria estat el coronament d'un segle d'altres il·lusions moralitzadores. Per bé que ell resolia el problema en el connubi estret i irrenunciable entre l'Església i la catalanitat, tal com observa Vicens i Vives, restaven moltes zones marginals per il·luminar mitjançant la formulació enèrgica del principi segons el qual era impossible de fer Catalunya sense un ideal insubornable.

Dues encíclics de Lleó XIII «Déu Immortal» (1885) i «Llibertat» (1888) donaren forma al seu pensament catalanista. Aquesta darrera constitueix, al dir del nostre prelat, la proclamació canònica de l'amor que l'Església professa a l'esperit dels pobles, en establir un paral·lelisme perfecte entre l'esperit d'un poble i la llibertat civil i política de què gaudeix. Llavors, a Europa, les comunitats nacionals vibraven novament d'anhels de llibertat, i aquell papa, front a l'esperit revolucionari que estava en marxa, reclamava per al cristianisme la paternitat de la llibertat, de la igualtat davant la llei i de la fraternitat dels pobles, i proclamava la *civitas* aristotèlica com a comunitat perfecta que pot viure per ella mateixa, per tal com, al seu entendre, constitueix un ordre natural, mentre que l'Estat és tan sols la forma o l'estructura d'aquest ordre i, com a tal, és encaminada a evitar la tirania del monarca i a frenar les passions de la plebs. En conseqüència, Lleó XIII precognitzava el respecte de les comunitats naturals i declarava que

aquest brosta espontàniament en tota la societat que gaudeix de llibertat veritable.

Segons sembla, Lleó XIII estava interessat personalment en el reviscolament de Catalunya i era desitjós que el nostre moviment emancipador marxés pels riells d'un catolicisme autèntic, de tal manera que el fragment següent de la seva encíclica «Llibertat» és tingut per redactat tot mirant de cara a la nostra terra. Diu, textualment, així: «ni l'Església no condemna l'anhel que qualsevol nació vulgui la seva pròpia independència lliure de qualsevol dominació despòtica o estrangera, a condició de restar incòmode la justícia; ni, per últim, no censura aquells que defensen l'autonomia i volen per a llur nació els millors mitjans per a la benestar de tothom». No debades aquell pontífex obsequià el monestir de Ripoll, restaurat pel bisbe Morgades, amb la imatge que el presideix.

Apuntalat, sobretot, en l'encíclica «Llibertat», el doctor Torras i Bages s'entestà a fer veure a tots aquells que estaven enlluernats per les idees de Joseph de Maistre, que la tradició veritable, per als catalans, residia en el seguiment de les tradicions que són pròpies de la nostra terra, i a fer evident la licitud del catalanisme sota el punt de mira cristià, i, encara, a demostrar que la tradició es rejuveneix contínuament i que el sistema intel·lectual d'un país és com l'ossada que sosté el cos social de la nació.

Foren molts els catòlics catalans que escoltaren el bisbe Torras i Bages i feren cas de la seva crida a escutar el fons del nostre pensament nacional, entre ells, Narcís Verdaguer i Callís i el canonge Jaume Collell, adés carlins, passaren a esmerçar llurs energies en el moviment catalanista, tot donant-li relleu i empenya.

No puc pas negar, però, que «La tradició catalana» sigui una refutació de «Lo Catalanisme», de Valentí Almirall, perquè, a més a més de les al·lusions més o menys directes que hi fa el seu autor, en reivindicar la vigència de la tradició autòctona, estava convençut que l'esperit despert d'Almirall, per ell sol, —deia— «ja pot treballar amb la seva constància i la seva energia, veritablement catalanes: a la seva paraula no eixirà pas un ser vivent i

viable», si no compta amb la nostra herència del passat.

Les limitacions del catalanisme d'aquella etapa de la nostra Renaixença gravitaren enormement, com és natural, damunt l'obra, el pensament i l'actitud d'aquell il·lustre penedesenc tan ben raçat que fou el doctor Josep Torras i Bages.

El prestigi del bisbe Torras i Bages ultrapassà la diòcesi vigatana tot transcendint dels medis estrictament eclesiàstics als de la vida civil del Principat; ell comptà amb amics nombrosos entre els nostres intel·lectuals i polítics, de tal manera que pot dir-se que tingué una influència enorme. Per aquesta raó, el govern espanyol pretengué d'allunyar-lo de la nostra terra, sense èxit, en oferir-li els arquebisbats de Burgos i de València. Salvador de Madariaga el conceptuà el cap de la dreta catalanista del seu temps.

El fet que fos una de les personalitats més representatives de la Catalunya de la seva època l'obligà a ésser més caute en els seus contactes amb el nostre moviment reivindicador. Ja abans que el fessin bisbe de Vic, tingué una intervenció molt discreta en la preparació de les Bases de Manresa, pel que feia a la part relativa a la religió; però s'abstingué de participar i d'assistir a la primera Assemblea de la Unió Catalanista. La seva vinculació amb els seus dirigents degué ésser molt íntima, perquè en 1893, l'Assemblea de Reus li encarregà de redactar una comunicació adreçada a tots els bisbes del Principat, relativa a l'ús del català a les esglésies. A més a més, les seves relacions amb el catalanisme tingueren altres projeccions. No fóra gens estrany que la fundació de la Lliga de Catalunya (1887), creada per efecte de Valentí Almirall, hagués estat deguda a la seva inspiració, igual que, anys més tard, que ell conjuminés la creació de la Lliga Regionalista (1901), tot ajuntant el jovent del Centre Nacional amb els elements de la Unió Regionalista. M'ho fa suposar la seva amistat personal amb Prat de la Riba i amb Verdaguer i Callís.

En el seu discurs presidencial dels Jocs Florals del 1899, féu declaració pública del seu catalanisme, raó per la qual Montserrat Llorens conceptua aquella peroració com una font molt interessant per fer l'anàlisi de les conviccions catalanistes de Torras i Bages.

Hi subratllava que el seu amor a l'autonomia de Catalunya naixia del fet d'ésser amant de la tradició i del d'ésser sacerdot.

Els conceptes del bisbe Torras i Bages relatius al catalanisme semblaren als nostres liberals una reacció i, encara, una reversió de les idees de Valentí Almirall; però, en realitat, són filles d'un punt de vista completament distint: tradicionalista i ortodox, en Torras i Bages; liberal i obert, en Almirall.

Tanmateix, per valorar exactament el catalanisme del bisbe Torras i Bages, ens cal situar exactament la seva figura senyera en el seu temps, a l'albada del nostre moviment patriòtic, quan l'aspecte polític era encara una nebulosa carregada de contradiccions entre els principis i les teories del provincialisme, del regionalisme i del nacionalisme; quan els poetes i els arqueòlegs encara se'n disputaven la direcció; quan les crosses que ajudaren a caminar el catalanisme, als seus primers temps, ja començaven d'ésser arraconades.

El catalanisme de finals de segle dínou havia ultrapassat ja l'etapa romàntica, i s'havia convertit en un gresol on bullia un estat d'esperit sense dogma. Era l'època heroica que presidí la Unió Catalanista; les Bases de Manresa —que condensaven l'ideari i la doctrina catalanista tot donant a les aspiracions romàntiques dels iniciadors de la Renaixença horitzons concrets: l'autonomia, i sentit constructiu: la seva regulació— feren de la Unió el *sanctum sanctorum* de la causa de Catalunya. En són exponents: «La tradició catalana», de Josep Torras i Bages (1892), el «Compendi de la doctrina catalanista», d'Enric Prat de la Riba i Pere Muntanyola (1897); en marquen les etapes: les Bases de Manresa (1892), el «Missatge a S. M. Jordi I, rei dels hel·lens» (1897), el moviment regionalista a favor del general Polavieja —el «pacificador» de les Filipines—, el segon missatge a la reina regent d'Espanya (1898), la vinguda de l'esquadra francesa (1899), el Centre Nacional Català, la Unió Regionalista, entitats que, en fusionar-se, donaren naixença a la Lliga Regionalista (1901), la qual propulsà el catalanisme polític, amb «La Veu de Catalunya», diari, com a òrgan periodístic.

Aquell final de segle, somogut per una crisi moral i una molt important contingència social, filles del malestar que afectava totes les classes socials de l'Estat espanyol, com a conseqüència

de les guerres colonials que l'arruïnaven, fou caracteritzat, al Principat, per l'esclat de les bombes dels anarquistes, pels rebomboris de les primeres vagues generals i per la repercussió que hi tingueren els darrers desastres colonials espanyols. Tots aquests trastorns eren l'inici d'una descomposició interna del mecanisme polític estatal, i posaren en evidència, entre els altres fenòmens, una certa tensió, molt tibant, entre l'episcopat espanyol i alguns governs de Madrid. El bisbe Torras i Bages fou un dels defensors més fermes de la posició eclesiàstica, tal com testimonia la seva pastoral «Dios y el César» (1911).

La fe en Catalunya —que era merament espiritual, per bé que pregona, sincera i puixant— no defallí mai, tot permetent al nostre poble de superar, favorablement per a Catalunya, aquella atmosfera dissolvent. L'afirmació que feren aquells catalans de llur voluntat d'ésser determinà la integració general del catalanisme, i, avui en dia, en fa reconfortant el record, mentre s'ha esvanit per a sempre tot allò que fou bombolla, escuma, cridòria o flamareig.

Per al doctor Torras i Bages, el catalanisme no era pas raquitisme, ni un somni arcaic d'un esperit merament històric o d'una ferma afició arqueològica, ni desentonava de la direcció odierna de la civilització humana, ans al contrari: la seva aparició assenyala un dels signes més expressius de la tendència moderna de la humanitat, de l'esperit popular i cosmopolític, per tal com el conceptuava una nova realització del cristianisme en l'esfera social i en la vida internacional dels pobles.

Per a ell, la tradició nacional no és pas altra cosa que el pit abundós amb què la pàtria nodreix l'esperit de les noves generacions; per virtut d'ella, és perpetuada la gran llei de la renovació i de la conservació de les diverses branques humanes que donen personalitat als pobles. Considerava que pàtria i tradició són una mateixa cosa, per al ser nacional; si és bandejada la tradició, eis conciutadans deixen d'ésser-ho, perquè, és esborrat del credo de la vida nacional l'article relatiu a la comunió dels ciutadans, i, llavors, entre els passats i els presents, entre aquests i els vidents no hi ha més relació que la de la generació carnal i d'una juxtaposició material. Creia la tradició una condició del progrés autòcton, tant en l'ordre moral com en el físic, de tal manera que

la fidelitat a la tradició i el poder d'assimilació són evidents en la nostra gent, tal com palesen la conservació del dret propi i l'ús de la llengua vernacular, a través dels segles.

Segons ell, el veritable i constant amor a la pàtria neix al terròs natal. El sentiment de pàtria que hi llavors té una semblança veritable amb l'amor filial, per tal com la pàtria és la nostra mare, la causa del que som i el gran principi de la solidaritat humana. Aquest sentiment de pàtria, pel fet d'ésser instintiu, és un principi civilitzador, perquè lliga el nòmada a la terra nadiua, hi fa florir l'esperit de família i crea una tradició comuna, a través de les gèneres, la qual és la veu docent de l'experiència; la solidaritat que suscita i la identificació que forja són tan absolutes que resulta una cosa naturalíssima que l'home mori per la pàtria. Lúcidament, el doctor Torras i Bages destrià el sentiment de pàtria del llavors anomenat «sentiment nacional», perquè entenia que aquest darrer és nascut de la comunitat de lleis d'institucions fonamentals de caràcter estatal i que, per bé que posseeix una gran força, no té pas la duració ni la consistència del sentiment de pàtria, el qual té posades les arrels en la mateixa naturalesa.

Segurament, fou la gravitació provincialista durant els catalans que dugué, en ple Vuit-cents, el doctor Torras i Bages a identificar el Principat amb la idea de pàtria. A finals del segle divuit, el provincialisme fou el primer tempteig embarbussat dels catalans per expressar, sense comprometre's, després de la desfeta del 1714, el sentiment de pàtria. Allò no significava pas aprovinciament, sinó amor a la província natal, i no tenia res a veure amb les «províncies», ordides del 1833, que esquarteraren el Principat i el regne de València. Tota l'apologètica provincialista cap dins aquell axioma tan rebregat, segons el qual «per estimar la nació, s'ha d'estimar la província», que els catalans nacionals del Nou-cents podien transformar així: «per estimar la nacionalitat, cal estimar la comarca natal». Tanmateix, segons Prat de la Riba, a mitjan segle dinou, el provincialisme era «prenyat de reivindicacions radicals».

Torras i Bages, que havia viscut tot el procés que generà el catalanisme, ensems que parla de la nació catalana, quan es refereix als temps en què ell vivia, anomena regió al Principat

igual com feien tots aquells altres catalans que, en desaparèixer aquell com a entitat administrativa arbitrària, el qualificaven de tal i li consideraven. Era aquell un període caòtic, ple d'incoherències, de contradiccions i de vaguetats.

Tanmateix, dessoria la fullaraca regionalista i l'antinòmia que acabo d'assenyalar, es féu evident, tal com posa de relleu el propi Prat de la Riba, una síntesi clara que escapava a aquells mateixos que, talment el doctor Torras i Bages, la presentaven al jovent d'aleshores. Al costat del pensament cabdal d'ell hi havia la farda que el cobria, desferra que era de les mateixes construccions que feia caure. Parlava d'esperit nacional, de pensament nacional, de caràcter nacional, tot referint-se a Catalunya i, ensems, de regió i de regionalisme i, encara, de «sentiment nacional», tot concretant-lo a l'Estat espanyol, sense adonar-se que Catalunya tenia i té totes les característiques pròpies d'una nacionalitat i que, en realitat, pàtria i nació són una mateixa cosa. I és que llavors el regionalisme era més social que no pas polític i administratiu, i tendia a considerar regions amb peculiaritats pròpies tots els antics reialmes independents de la península, sense discriminar-los, sense reparar que la prevalença, en alguns d'ells, d'una llengua, més o menys extensa, distingia substancialment les comunitats nacionals que hi existeixen, les veritables nacionalitats.

Per al doctor Torras i Bages, l'actual uniformisme de l'Estat espanyol s'esvanirà, i llavors caldrà que ningú no pugui negar al nostre poble el dret de viure.

Ja en vida, el bisbe Torras i Bages exercí el seu magisteri espiritual al Principat i fora d'ell. Per aquest motiu, a l'hora de la mort, quan les seves cendres encara no eren fredes, els elogis dels catalans representatius tractaven d'exaltar la seva personalitat. Josep Carner publicà a «La Veu de Catalunya» (8 de febrer de 1916) aquells versos exquisits de «La deixa», en què l'anomena Pare i Mestre.

I és que, tot i que, tal com ha remarcat Pere Bohigas, el pensament històric-filosòfic de Torras i Bages queda avui força disminuït, la seva figura segueix mantenint-se ferma, i el ressò de les seves idees perdura i, probablement, perdurarà encara molt de temps més. No debades, donà consistència al sentiment de

pàtria dels catalans i, en fer-nos veure que ens calia ésser fidels a la tradició catalana, ens ensenyà a salvar les peculiaritats espirituals del nostre poble.

Però, el doctor Torras i Bages no tan sols ha exercit el seu mestratge amb el seu pensament, sinó, també, amb la integritat del seu capteniment i amb la fermesa de les seves conviccions, talment, que gosaria dir que el seu exemple és encara viu en els catalans d'ara, malgrat les desercions que els pusil·lànimes produïren al si del catalanisme durant el nostre període autonòmic. Tal com destaca Alvar Maduell, ell no modificà mai en res el seu ideari, ni deixà d'exposar-lo públicament, i fins i tot s'hi jugà coratjosament la mitra quan, tal com he contat abans, ja tenia pràcticament el seu nomenament de bisbe de Vic, i encara no la consagració.

Fa pocs anys, tots nosaltres poguérem copsar l'impacte que feren arreu del món les encíclicues «Mare i mestressa» i «Pau a la terra» del papa excepcional que fou Joan XXIII, i tots sabem com repercutiren en l'àmbit dels països catalans i en el de l'Estat espanyol.

És a bastament coneguda la resistència oposada, en general, per l'episcopat espanyol a l'esperit avançat d'aquelles lletres i de les innovacions del Concili Vaticà II; aquesta aversió contrasta enormement amb la plena identificació feta vistent a Catalunya, especialment entre els monjos de Montserrat, amb els nous corrents del pensament catòlic mundial. D'ací que, precisament, hagi estat l'abat de Montserrat, Dom Aureli M. Escarré, fill de l'Arboç, i, per tant, també penedesenc, qui, talment com si seguís les petjades del doctor Torras i Bages -consagrat bisbe justament al monestir de Montserrat-, esdevingué tornaveu fidel de les orientacions de Joan XXIII coneixedor que era de la nostra terra. La postura valenta de l'abat Escarré, en denunciar els punts febles del règim franquista sota un punt de mira estrictament cristià, ensem que li feia guanyar l'adhesió de tots els catalans íntegres, perquè el venia a convertir en defensor dels nostres drets nacionals, feia que el govern espanyol l'obligués a expatriar-se, tot pressionant el Vaticà.

Deixeu-me que aprofiti aquesta circumstància en què exalço,

tot i la meua executòria liberal, de pregones arreïts en la meua línia materna, la memòria i la catalanitat del bisbe Torras i Bages per retre homenatge d'admiració, també, envers el Pare Escarré, tot retraient, amb so de lloança, uns mots que Pere III, el Cerimoniós, adreçà, amb so de repte, al síndic de l'Arboç, en les Corts Catalanes de Vilafranca de 1353, molestat per la seva independència de criteri:

Diputat per l'Arboç,
pocs diputats com vós

Perquè, evidentment, és aquest un exponent eloqüentíssim del mestratge del bisbe Torras i Bages.

Tinguem tothora present el tremp mesurat, constructiu i decidit d'aquell penedesenc il·lustre, per a qui el catalanisme existeix «amb raó suficient de vida, i que és pecat contra natura d'opugnar-lo, i que, al revés, és virtut de caritat pàtria el fet de treballar per al seu desplegament i per a la seva perfecció».

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

Pere Bohigas: *L'instint crític del bisbe Torras*. Martorell, 1950.

Josep Comerma-Vilanova. pvre.: *«Història de la literatura catalana»*. Barcelona, 1923.

Francisco Elías de Tejada: *«Torras i Bages en el pensamiento político catalán»*. Barcelona, 1962.

Ramon Escclasans i Milà: *«Estudi crítich-històrich del Penedès en el sigle XIX»*. Vilafranca del Penedès, 1902.

Narcís López-Batllori: *«El pensament de Torras i Bages sobre algunes qüestions públiques»*. Barcelona, 1961.

Alvar Maduell: *«L'influx catòlic en la Renaixença»*. Barcelona, 1960.

Claudi Mas i Jornet: *«Notes sobre'l moviment intel·lectual i artístic de Vilafranca del Penedès durant el sigle XIX»*. Vilafranca del Penedès, 1902.

L. Nicolau d'Olwer: «Caliu. Records de mestres i amics». Mèxic, 1958.

A. Rovira i Virgili: «**El nacionalismo catalán**». Barcelona s/d.

Josep Torras i Bages, pvre.: «La tradició catalana». Barcelona, 1892.

Jaume Vicens i Vives - Montserrat Llorens: «Intel·lectuals i polítics del segle XIX». Barcelona, 1958.

